

ЎЗБЕКИСТОН ВА ҲИНДИСТОН: ОЛИЙ ТАЪЛИМ СОҲАСИДА АЛОҚАЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7398730>

Сайфуллаев Бехруз Дилшод ўгли

Тошкент давлат шарқшунослик университети таянч докторанти

sayfullayev_behruz@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Таълим ва илм-фан соҳасида ҳамкорлик маданий-гуманитар муносабатларнинг асосий қисмини ташкил этади. Таъкидлаш ўринлики Ҳиндистон бу борада юқори потенциалга эга давлатлардан ҳисобланади. Хусусан, Ҳиндистон илм-фани, таълим, ахборот технологиялари, тиббиёт, фармацевтика каби йўналишларда дунёда етакчилик қилиб келмоқда. Мазкур мақолада Ўзбекистон ва Ҳиндистон ўртасидаги маданий гуманитар алоқаларнинг таркибий қисми ҳисобланмиш-олий таълим соҳасидаги алоқаларнинг йўлга қўйилиши ва унинг янги тенденцияларда ривожланиб бориши илмий тадқиқ этилган.

Калит сўзлар: *Ўзбекистон, Ҳиндистон, олий таълим, таълим дастурлари, фармацевтика, ахборот технологиялари, талабалар.*

Ўзбекистон мустақилликни қўлга киритиб, Ҳиндистон давлати билан 1992 йил 18 мартда дипломатик муносабатларнинг ўрнатилиши натаижаида илм-фан ва таълим соҳасидаги алоқалар сифат жиҳатдан янги босқичга кўтарилди. Ўзбекистон ва Ҳиндистон ўртасида ўзаро алоқаларни ривожлантиришда олий таълим соҳасидаги ҳамкорлик катта аҳамият касб этади. Бу алоқалар 1992 йил октябрь ойида Ҳиндистон таълим вазирлиги ва Ўзбекистон олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ўртасида тузилган баённома доирасида олиб борилди. Баённомада икки амамлакат ўртасида ўзаро талабалар, ўқитувчилар ва олимлар айирбошлаш, илмий-тадқиқот ишларини ҳамкорликда олиб бориш назарда тутилган.

Хусусан, Тошкент тиббиёт академиясида Ҳиндистон Республикаси учун мазкур йўналишда кадрлар тайёрлаб бериш йўла қўйилиб, 1992 йилда 143 та талаба ва 1 та аспирант таълим олди. Шунингдек, мустақилликнинг дастлабки 1992-1993 йилларида Ўзбекистондаги олий ўқув юртлирида 179 та

Ҳиндистонликлар халқ хўжалигининг турли соҳалари бўйича тайёрланди, улардан 25 киши Ўзбекистонда номзодлик диссертацияларини ҳимоя қилди. Ўз навбатида, 1993-1994 йилларда Ўзбекистонлик 28 та талаба ва устозлар Ҳиндистонга ўқиш ва малака ошириш учун юборилди.

1993 йил май ойида Ҳиндистон бош вазири Нарасимха Рао ўзининг Ўзбекистонга сафари чоғида ҳиндшунослик муаммолари билан шуғулланувчи йирик илмий марказлардан бири-ЎЗР ФА Шарқшунослик институтига ташриф буюриб, институтга совға сифатида инглиз тилида ёзилган 45 томдан иборат “Дунё халқларининг муқаддас китоблари” номли тўпلام, инглиз ва ҳинд ширифларига эга бўлган электрон ёзув машинасини тақдим этди ва институт томонидан чиқарилаётган “Шарқшунослик” альманахини молийвий рағбатлантирди. 1993 йилда Ўзбекистоннинг 20 га яқин илмий тадқиқот институтлари Ҳиндистоннинг турли илмий муассасалари билан ҳамкорлик қилди.

Ҳиндистон билан олий таълим йўналишидаги ҳамкорлик янги таҳрирдаги 2005 йил 5 апрель куни қабул қилинган Таълим соҳасида ҳамкорлик бўйича алмашинув дастури асосида амалга оширилмоқда. Ҳар йили Ҳиндистоннинг маданий алоқалар кенгаши дастурлари доирасида ўзбекистонликларга ҳинд олий ўқув юртларида турли йўналишларда таълим олиши учун 25 та стипендия (жой) ажратилади. Ҳар йили аксарият ўзбекистонлик мутахассислар Ҳиндистоннинг техник ва иқтисодий ҳамкорлик дастури доирасида инглиз тили, банк иши, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, бошқарув, қишлоқ хўжалиги ва бошқа соҳаларда Ҳиндистонда малакаларини ошириб келмоқда. 2006 йилдан бошлаб Тошкент Ахборот Технологиялари Университети қошида Жаваҳарлал Неру номидаги ҳинд-ўзбек ахборот технологиялари маркази ташкил этилиб, унда бу соҳада профессор-ўқитувчиларнинг малакаси оширилмоқда ва талабалардан етук кадрлар тайёрланмоқда.

Ўз-ўрнида таъкидлаб ўтириш ўринлики, Ўзбекистон ва Ҳиндистон ўртасида олий таълим соҳасидги ҳамкорлик ва ҳиндшунос кадрлар тайёрлашда Тошкент давлат шарқшунослик университети (ТДШУ) алоҳида аҳамият касб этади. Мазкур университетда 1947 йилдан бошлаб ҳинд тилидан таълим бериб келинади. Ҳинд тили, Ҳиндистон тарихи, фалсафаси, сиёсати ва иқтисодиёти бўйича мутахассислар тайёрланмоқда. Университетда 2006 йилдан бошлаб Ҳиндистон элчихонаси билан ҳамкорликда “Маҳатма Ганди” номли ҳиндшунослик маркази ташкил этилган.

ТДШУ ҳамда Ҳиндистоннинг Деҳли, Жамиа Миллиа Исламиа, Гужарат, Мавлоно Озод миллий урду университетлари, Голиб институти ва Урду тилини ривожлантириш миллий кенгаши билан ҳамкорлик ўрнатилган. Хусусан, Ҳиндистоннинг Жамиа Миллиа Исламиа ва Деҳли университетлари билан ўзаро англашув меморандум имзоланди. Бундан ташқари 2020/2021 ўқув йилида ТДШУ МДХ мамлакатлари олий таълим муассасалари орасида биринчи бўлиб Гужарат университети билан ҳамкорликда ҳинд тили лингвистикаси бўйича магистратура йўналишида илк қўшма таълим дастури (double degree) йўлга қўйилди.

Икки давлат ўртасида олий таълим соҳасидаги алоқалар, айниқса, сўнгги тўрт йилда янада жадал ривож топмоқда. Бунда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2018 ва 2019 йилларда Ҳиндистонга амалга оширган ташрифлари натижалари, икки давлат раҳбарлари ўртасидаги самимий ва конструктив мулоқот алоҳида аҳамият касб этади.

Ўзбекистон раҳбари 2019 йил январь ойида Ҳиндистонда “Жўшқин Гужарат” халқаро саммитидаги нутқида ушбу давлат билан узоқ муддатли стратегик шерикликни мустаҳкамлаш - Ўзбекистон ташқи сиёсатининг устувор йўналишларидан бири эканини алоҳида таъкидлаб, қатор ташаббусларни илгари сурди, жумладан, маданий-гуманитар алмашинувни янада кенгайтириш масалаларига алоҳида эътибор қаратди. 2019 йилда икки мамлакат муносабатлари тарихида биринчи марта Тошкент ва Андижон шаҳарларида Ҳиндистоннинг етакчи Амйти ва Шарда университетлари ишга туширилди ва самарали фаолият олиб бормоқда.

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтида Ҳиндистон меҳмонхона менежменти халқаро институти билан ҳамкорликда қўшма таълим дастури жорий этилди. 2017 йил июль ойида мамлакатимизнинг Деҳлидаги элчихонаси кўмагида Ҳиндистоннинг йирик олий ўқув юртларидан бири – Жамиа Миллиа Исламиа университетида ўзбек тили ва маданияти хонаси очилди. Бу ерда ҳинд талабалари ўзбек тилини ўргана бошладилар. 2020 ўқув йилидан бошлаб Термиз давлат университетида “Ҳинд ўқув хонаси” фаолияти йўлга қўйилди.

Ўзбекистон олий таълим тизимининг инвестициявий жозибадорлигини ошириш, хорижий таълим ва илм-фан технологияларини жалб этиш доирасида Ўзбекистоннинг Ҳиндистондаги элчихонаси ва “People Hive LLC” компанияси раиси Паван Абраҳам ўртасида 2020 йил 9 октябрда видеомулоқот ўтказилди. “Пеопле Хиве ЛЛС” компанияси 15 йил аввал ташкил этилган бўлиб, ҳозирги вақтда АҚШ ва Ҳиндистонда бир неча филиалларга эга. Компания раиси

П.Абрахам бир вақтнинг ўзида Ҳиндистон Бирлашган савдо-саноат палатаси Шимолий Америка бўлими президенти сифатида фаолият юритади. “People Nive LLC” компанияси раиси тиббиёт таълими билан бир қаторда ҳамкорликнинг истиқболли йўналишлари сифатида муҳандислик, АКТ, сунъий интеллект, менежмент, қишлоқ хўжалиги, хусусан, интенсив балиқчилик ва шоличилик каби таълим йўналишларини санаб ўтди. Мутахассис фикрича, бугунги кунда Ҳиндистонда талаб юқори бўлган мазкур йўналишлар бўйича олий таълим муассасалари ўртасида ҳамкорликнинг йўлга қўйилиши Ўзбекистон олий таълим тизимининг халқаро жозибадорлигини яна-да ошишига хизмат қилади. П.Абрахам Ўзбекистондаги олий таълим тизими асосларига баҳо берар экан, уни Марказий Осиёдаги халқаро таълим дастурларини амалга оширувчи “хаб”га айлантириш учун барча имкониятлар мавжудлигини таъкидлади.

Бухоро давлат тиббиёт институти ва “People Nive LLC” компанияси ўртасида ўрнатилган ҳамкорлик доирасида 2019-йил июль ойида Ҳиндистоннинг бир қатор штатларида Ўзбекистон олий ўқув юрти фаолиятига бағишланган тақдимотлар ташкил этилди. Натижада 2019-2020 ўқув йилидан бошлаб 50 нафарга яқин ҳинд фуқаролари Бухоро давлат тиббиёт институтида таълим олиш имконига эга бўлди. Шунини алоҳида қайд этиш лозимки, Бухоро давлат тиббиёт институти 2020 йил 25 сентябр куни Ҳиндистоннинг Ноида халқаро университети базасида ўз филиалини ташкил этиш бўйича меморандум имзолади.

2020-2021 ўқув йилидан институт профессор-ўқитувчилари Тиббиёт ва жарроҳлик бакалаври дастури асосида ўқишга қабул қилинган Ҳиндистон фуқароларига ўз мамлакатларида таҳсил беришади. Келишувга биноан, Халқаро Ноида Университети таълим жараёни учун зарур инфратузилма, моддий-техник база, ўқув лабораториялари ҳамда клиник базалардан фойдаланиш бўйича ёрдам кўрсатади. Ўқишга қабул қилинган талабалар биринчи икки йилни Ҳиндистонда, қолган 3 йилни эса Бухорода ўтказишади. Бу пандемия шароитида ҳинд талабаларининг ўз ватанларида туриб таҳсил олишлари учун ҳам қулай имконият яратади. Ўз навбатида, Бухоро давлат тиббиёт институти 2019 йилда Ҳиндистон фуқароларига таълим бериш ҳуқуқини берувчи Тиббиёт кенгаши аккредитациясидан ўтди. 2020 ўқув йилидан бошлаб 50 га яқин ҳинд фуқаролари ўқишга қабул қилинди.

2020 йилнинг 15 августида Аллахобод шаҳридаги Ҳиндистон Ахборот технологиялари институти ва Самарқанд давлат ўзаро англашув

меморандумини имзолади. Хужжатда академик билим ва тажриба алмашиш, маърузалар, илмий тадқиқотлар, учрашувлар ва бошқа тадбирларни ўтказиш мақсадида ўқитувчилар алмашинуви кўзда тутилган. Меморандумга мувофиқ Ҳиндистон Ахборот технологиялари институти ҳудудида Ахборот-коммуникация технологиялари бўйича Ўзбекистон-Ҳиндистон маркази ташкил этилади.

Шунингдек, Урганч давлат университетида Ҳиндистоннинг Бхарати Видяпиит тадқиқот ва менежмент ўрганиш институти билан 2020 йилнинг 16 декабрь кунини ҳамкорликдаги алмашув ўқув дастурлари йўлга қўйилди. Унга кўра, икки ўқув даргоҳининг профессор-ўқитувчилари томонидан магистратура ва бакалавриатура иқтидорли талабалари жами 100 нафар талабага 10 кун давомида алмашув ўқув машғулотлари олиб борилади. УрДУ 2-босқич магистрантлари учун “Бизнесни тадқиқ қилиш усуллари” фанидан Бхарати Видяпиит тадқиқот ва менежментни ўрганиш институти профессори Др.Веена Трипатҳи ва бакалавриат таълим йўналишлари талабаларига “Молиявий бозорлар” фанидан профессор Др. Алка Дҳингралар масофадан онлайн тарзда интерактив машғулотларини олиб бордилар.

Ўзбекистонда Ҳиндистон билан ҳамкорликда ахборот технологиялари соҳасида етакчи кадрлар тайёрлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2021-йил 29-июндаги 401-сон қарори асосида Жиззах шаҳрида “Самбҳрам” университети ташкил этилди. “Самбҳрам” университети Ҳиндистон нодавлат олий таълим ташкилоти ҳисобланади. Ахборот-коммуникация технологиялари соҳасида олий маълумотли кадрларни тайёрлаш Университетнинг асосий вазифа ва фаолият йўналишларидан биридир. Университетда ўқитиш кундузги таълим шаклида инглиз, рус тиллари ва давлат тилида тўлов-контракт асосида амалга оширилади. Бакалавриат таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларига қабул параметрлари Университет томонидан белгиланади. Университет битирувчиларига Ўзбекистон ва Ҳиндистонда олий таълим тўғрисидаги хужжат сифатида тан олинадиган диплом берилади.

Ўзбекистон ва Ҳиндистон олий таълим муассасалари ўртасидаги ҳамкорлик кўламини кенгайтириш борасида олиб борилаётган ишлар доирасида 2022 йил май ойида Наманган муҳандислик-қурилиш институти делегациясининг Ҳиндистонга ташрифи амалга оширилди. Институт вакилларининг ташриф давомида Ҳиндистоннинг Уттар-Прадеш штати Мейрут шаҳрида жойлашган Субхартти университети раҳбарияти билан музокаралар

ўтказди. Мулоқот якунида икки олий ўқув юрти ўртасида ҳамкорлик меморандуми имзоланди. Мазкур меморандум профессор-ўқитувчилар ва талабалар алмашинуви, ўқув ва академик дастурлар борасида ҳамкорлик, илмий-тадқиқот ишларини биргаликда юритиш каби кўплаб лойиҳаларни ўз ичига олади.

2022 йилнинг августида хорижий мамалакатлардан биринчи бўлиб Ҳиндистоннинг Деҳли шаҳрида Тошкент тиббиёт академияси (ТТА) ваколлатхонаси очилди ва машҳур ҳинд компанияси “Axis Institute of International Education” билан алоқалар ўрнатилди. Мазкур компания Академиянинг Ҳиндистонда олий тиббий таълимни ташкил этиш, мазкур мамлакат меҳнат бозорида талаб юқори бўлган тиббиёт мутахассисларини тайёрлаш бўйича ўқув режалари ва дастурларини ишлаб чиқиш, илғор тиббиёт муассасаларида ТТА раҳбарияти ва профессор-ўқитувчилари учун малака ошириш ва стажировкалар уюштириш бўйича манфаатларини ҳимоя қилади.

Хулоса қилиб айтганда Ўзбекистоннинг 22 та олий ўқув юрти 50 га яқин ҳинд университети билан таълимнинг турли йўналишларида меморандум ва битимлар имзолаган. Ҳамкор олий ўқув юртлари орасида Жавоҳарлаъл Неру университети, Деҳли университети, Мавлоно Озод урду миллий университети, Манипал, Гужарат, Чандигарх университетлари, Мирзо Ғолиб институти, Ҳиндистон технология ва молия институтлари бор. Олий таълим соҳасида амалга оширилган ишлар келгусида Ўзбекистон ва Ҳиндистонда илм-фаннинг ривожланишида, шунингдек, иқтисодиётнинг тарраққий этишида, қолеверса, мамлакатларимиз ўртасидаги дўстона алоқаларнинг мустаҳкамланишига хизмат қилади.

REFERENCES

1. ЎзМА М-37-фонд, 2-рўйхат, 84-йиғма жилд, 130-варақ.
2. ЎзМА М-2-фонд, 1-рўйхат, 109-йиғма жилд, 57-варақ.
3. Г.Рихсиева. Абадий дўстлик намунаси // Халқ сўзи, 2022 йил 25 август.
4. Маматкулова Д. Prospects for the development of priority areas of uzbek-indian cooperation. <http://www.isrs.uz/en/maqolalar/uzbekiston-indiston-amkorligidagi-ustuvor-junalislarni-rivozlantiris-istikbollari>. Accessed 15.05. 2021
5. Sayfullayev B. From the history of cultural relations between Uzbekistan and India // Innovative development discourse modern science and education. CONFERENCE DATE 30-05-2021 Utah, USA. 57-60 p

-
6. Сидиков Ф. Ўзбекистон-Ҳиндистон: маданий-гуманитар ҳамкорликнинг янги босқичи // https://dunyo.info/cyrl/site/inner/ozbekiston-%D2%B3indiston_madaniy-gumanitar_%D2%B3amkorlikning_yangi_bosqichi-xBs
Accessed 15.08. 2022
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari // <https://iibb.uz/uz/menu/ozbekiston-respublikasi-vazirlar-mahkamasining-qarorlari>